

Περιεχόμενα

Μετα-Προλεγόμενα 9

Κ. Νάντια Σερεμετάκη

Διαβάσεις 17

Κ. Νάντια Σερεμετάκη

1

Η Μνήμη των Αισθήσεων, Μέρος Ι: Σημάδια του Εφήμερου 27

Κ. Νάντια Σερεμετάκη

Ο Μαστός της Αφροδίτης
Νοσταλγίας Αποκαθήλωση ή
Περί Μετάφρασης
Ανταλλαγή και Παραστασιακή
Επιτέλεση των Αισθήσεων
Ξινά Σταφύλια
Πολλαπλότητα Αισθήσεων
και Ιστορίας
Ανά-παυση
Μονάδες και Νομάδες

2

Συμβολή: Benjamin, Bloch, Braudel και Πέρα 55

Κ. Νάντια Σερεμετάκη

3

Η Μνήμη των Αισθήσεων, Μέρος ΙΙ: Στάσεις 61

Κ. Νάντια Σερεμετάκη

Μοντάζ
Πρελούδιο
Σάλιο
Το Ταξίδι
Κυκλοφορία
Σκόνη
Συμποσιακότητας
Αυτο-θεώρηση

4

Η Κινηματογραφική Οθόνη Προσθήκη στην Αντίληψη: Ένας Ιστορικός Απολογισμός 93

Susan Buck-Morss

Από τον Husserl στο Σινεμά
Ένα Νέο Είδος Βίας
Το Νέο Υποκείμενο
Νευρικό Σύστημα:
Υπερ-Αίσθηση –
Το Αναισθητοποιημένο
Σώμα

5

**Εν Κινήσει: Η Μάχη για το
Σώμα στη Σουηδία
τη Δεκαετία του '30** 117

Jonas Frykman

Η Νεωτερικότητα ως Σουηδική
Νοοτροπία

Η Αναζήτηση της Αλήθειας
Εκσυγχρονισμός εκ των Άνω
Εξουσία πάνω στο Σώμα

Η Αυτο-Αντίληψη της

Μεσαίας Τάξης

Νέα Σωματική Επίγνωση

Η Επανάσταση του Σώματος

Στα Ανοιχτά

Σωματικές Δηλώσεις

Σε μια Διαφορετική Χώρα

Ο Απλός Τρόπος Ζωής

Η Εκλογίκευση της Συνήθειας

Μοντερνικότητα και

η Δυναμική της Ποικιλίας

Γράφοντας και Πλάθοντας

Σύγχρονη Εποχή

Η Αντίληψη της Ιστορίας

Σώματα εν Γένει

Στην «Κатаίγίδα της Ερήμου»

Η Μνήμη του Rodney King

Αισθητήρια Απουσία

7

**Το «Συνειδητό» δεν Είναι
Συνείδηση: Εισχωρώντας
στο «Μουσείο Αισθητήριας
Απουσίας»** 183

Paul Stoller

Η Προγιαγιά

Τα Μάτια του Κόσμου

Στραμμένα πάνω μας

Σουηδικά Σώματα

Ηλεκτρονική Αναισθησία

Για τις Μνήμες των Αισθήσεων

Για τη Σκόνη και

την Ανθρωπολογία

6

**Περί Πολιτισμικής
Αναισθησίας: Βία
και Τηλε-Οπτικά Μέσα
Ενημέρωσης** 151

Allen Feldman

Μέσω Πρώην Γιουγκοσλαβίας

8

Συνέπειες 201

Κ. Νάντια Σερεμετάκη

Απωλέσθη και Ευρέθη

Η Πολιτική των Αισθήσεων

Αισθήσεις και οι Σύγχρονες

Προσεγγίσεις της Υλικής

Κουλτούρας

Το Αναπαλλοτρίωτο Κράτος:

Περί Βεργίνας

Για τη Γηγενή Σκοπιά

Βιβλιογραφία 237

Βιογραφικά Σημειώματα

Συγγραφέων 251

Μετα-Προλεγόμενα

Το βιβλίο *Παλιννόστηση Αισθήσεων* διανύει σήμερα τη δεύτερη δεκαετία της επιτυχημένης πορείας του και συνεχίζει να αποτελεί θεμελιακό κείμενο στον διεθνή χώρο των Πολιτισμικών Σπουδών, των Καλών Τεχνών και των Ανθρωπιστικών Επιστημών. Στη μακρά διαδρομή του, η γενικότερη θεωρητική και μεθοδολογική προσέγγισή του έχει τύχει εκτεταμένων αναλύσεων, ενώ διάφορα κεφάλαιά του έχουν τιμητικά αναδημοσιευθεί σε σημαντικούς τόμους και περιοδικά, ή/και μεταφραστεί σε διάφορες γλώσσες.

Πρωτοπόρο για την εποχή του, το βιβλίο αυτό αναδύθηκε την κρίσιμη δεκαετία του 1990, στο πλαίσιο ενός διανοητικού κλίματος που αμφισβητούσε τις επιστημονίζουσες προσεγγίσεις για τη μελέτη του Ανθρώπου και ευνοούσε την αυτο-στοχαστική ανθρωπολογία. Αυτό άνοιγε τον δρόμο για την κατανόηση της αισθητήριας εμπειρίας στο πεδίο της έρευνας και τη συμπερίληψη της έως τότε ελλείπουσας αισθητήριας διάστασης στην εθνογραφική γραφή.

Βασισμένο σε επιτόπια έρευνα και χρησιμοποιώντας πολιτισμικές και γλωσσικές πρακτικές της αγροτικής και της αστικής Ελλάδας καθώς και αυτοβιογραφία, το βιβλίο έθετε την ανθρωπολογία των αισθήσεων ως καίριο πρόβλημα της εθνογραφικής μεθοδολογίας. Συγκεκριμένα, σε τέσσερα κεφάλαια καταδεικνύει ότι η ελληνική αντίληψη και η υλική κουλτούρα περιείχαν έννοιες του σώματος, της κοινωνικής μνήμης και του αντιληπτικού δρώντος, οι οποίες έθεταν σε αμφισβήτηση τις καρτεσιανές διχοτομίες «υποκείμενο/αντικείμενο» που χαρακτηρίζουν την αμερικανική και την ευρωπαϊκή μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών.

Η ανάλυση αυτή συμπληρώνεται με διερεύνηση της σχέσης της ανθρωπολογίας των αισθήσεων με την αρχαιολογική πρακτική. Η σχετική συζήτησή μου της αισθητήριας αρχαιολογίας συμπίπτει με τις συζητήσεις στον χώρο της αρχαιολογίας περί αυτοθεώρησης και του ρόλου των ιστορικά διαμεσολαβημένων αντιληπτικών δομών στην αρχαιολογική ερμηνεία. Η «οπτική» του βιβλίου επηρέασε εποικοδομητικά τη γνωστική αρχαιολογία.

Τα κεφάλαια αυτά συνοδεύονται από συγκριτικές μελέτες διαπρεπών ανθρωπολόγων, εθνολόγων και φιλοσόφων οι οποίοι ασχολούνται με θέματα όπως «κινηματογραφοποιημένη» αντίληψη, αισθητήρια βία και μνήμη —θέματα τα οποία συζητώ και αναλύω περαιτέρω σε ξεχωριστό κεφάλαιο.

Το βιβλίο *Παλιννόστηση Αισθήσεων* πρωτοεκδόθηκε στην αγγλική, με τον τίτλο *The Senses Still: Perception and Memory as Material Culture in Modernity*, από τον εκδοτικό οίκο Westview Press το 1994. Το 1996 αγόρασε τα δικαιώματα και το εξέδωσε σε paperback ο γνωστός εκδοτικός οίκος The University of Chicago Press, από τον οποίο και κυκλοφορεί έως σήμερα.

Το ενδιαφέρον μου όμως για τις αισθήσεις και τον ρόλο τους στην εθνογραφική πρακτική είχε ξεκινήσει πολύ ενωρίτερα. Για παράδειγμα, το 1991 διοργάνωσα συνεδρία για την ανθρωπολογία των αισθήσεων με τίτλο «The Anthropology of the Senses and European Modernity» («Η Ανθρωπολογία των Αισθήσεων και η Ευρωπαϊκή Μοντερνικότητα»), υπό την αιγίδα της Society for the Anthropology of Europe, στο ετήσιο συνέδριο American Anthropological Association, το 1991 στο Σικάγο. Η επιτυχία του εγχειρήματος αυτού έγινε έναυσμα για την περαιτέρω επεξεργασία του θέματος και την έκδοση του παρόντος βιβλίου. Στη συγκεκριμένη συνεδρία απήγγειλε ποίηση και η γνωστή ποιήτρια Olga Broumas, ποιήματα της οποίας (σε μετάφραση δική μου) παρουσιάζονται στο βιβλίο μου *Διασχίζοντας το Σώμα: Πολιτισμός, Ιστορία και Φύλο στην Ελλάδα*. Από τότε φυσικά έως τώρα, τόσο η έκταση όσο και το αντικείμενο κάποιων από τα συνοδευτικά άρθρα στο βιβλίο έχουν αλλάξει, αλλά τα βασικά ενδιαφέροντα της συνάντησης του 1991 παραμένουν και είναι επίκαιρα.

Στην Ελλάδα το βιβλίο κυκλοφόρησε το 1996 από τον εκδοτικό οργανισμό Λιβάνη. Η μεταφορά του στην ελληνική ήταν ουσιαστικά «συγγραφή

εκ νέου», αφενός για να αποδοθεί η λογοτεχνική υφή των κειμένων και αφετέρου για να δημιουργηθεί το ειδικό λεξιλόγιο και οι απαιτούμενοι όροι στα ελληνικά με βάση τα αναλυτικά πλαίσια και τις μεθοδολογίες της πολιτισμικής ανθρωπολογίας. Οι απαιτήσεις της (δια)πολιτισμικής μετάφρασης, που καθιστούν το κείμενο κατανοητό στο νέο χωρο-χρονικό πλαίσιό του, συχνά με οδήγησαν επίσης σε τροποποιήσεις του αγγλικού πρωτοτύπου, όπως εμπλουτισμός του κειμένου με νέο ή επεξηγηματικό περιεχόμενο. Από το 2017, το βιβλίο *Παλιννόστηση Αισθήσεων*, σε νέα επικαιροποιημένη έκδοση, κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πεδίο.

Τη συγκεκριμένη προσέγγισή μου στις αισθήσεις, όπως διαμορφώθηκε στο παρόν βιβλίο όσο και ενωρίτερα, στην εθνογραφία *Η Τελευταία Λέξη*, οφείλω στους μακρούς και διαρκείς διαλόγους, εξωτερικευμένους και σιωπηρούς, με τους σπουδαστές μου στις δύο ηπείρους που πέρασα και περνώ τη ζωή μου, με πολυάριθμους φίλους και φίλες στην Ελλάδα και το εξωτερικό, και φυσικά με όλους αυτούς τους στοχαστές-μελετητές των οποίων τις θεμελιώδεις εργασίες συζητώ κριτικά στο συγγραφικό έργο μου. Ειδικότερα, το Κεφάλαιο 3 ωφελήθηκε από παλαιότερα σχόλια που έλαβε γενναιόδωρα από τους γνωστούς ανθρωπολόγους Paul Stoller, Allen Feldman, Mike Taussig, αλλά και από τους Lucien Taylor, editor τότε του γνωστού περιοδικού *Visual Anthropology Review*, και τους συναδέλφους της Σχολής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου του Σικάγου, όπου το πρωτοπαρουσίασα στο πλαίσιο προσκεκλημένης διάλεξης.

Κ. Νάντια Σερεμετάκη
Αθήνα, 2017

Πρώτες Κριτικές-Σχόλια για το Βιβλίο*

«Το βιβλίο αυτό θα ξεμουδιάσει πολλές αγκυροβολημένες σκέψεις... Είναι σαφές πως *Η Τελευταία Λέξη* δεν ήταν και δεν θα είναι το μόνο βιβλίο της Σερεμετάκη που μας ανοίγει νέους ορίζοντες...»

Prof. Allen Feldman
Media, Culture and Communication
New York University

«Στις περισσότερες πραγματείες το σώμα εξετάζεται ως κείμενο που “διαβάζεται” και “γράφεται”. Στο έργο της Σερεμετάκη το σώμα... βιώνεται επίσης με τις αισθήσεις... Πολλά τα οφέλη της κοινωνικής επιστήμης από την υιοθέτηση της ποιητικά αισθησιακής προσέγγισής της».

Prof. Paul Stoller
Anthropology/Ethnographic Film
Westchester University

«Νιώθω χαρά που αποτελώ μέρος της περύτεχνης σύνθεσης του σημαντικού αυτού τόμου».

Prof. Susan Buck-Morss
Government Studies
Cornell University

«Βιβλίο σύνθετο και πειραματικό... δεν μας αφήνει αμφιβολία πως για να κατανοήσει κανείς τον πολιτισμό πρέπει να διερευνήσει τον ρόλο των αισθήσεων».

Prof. Jay Ruby
Center for Visual Communication
Temple University

«Η *Παλιννόστηση Αισθήσεων* με συνεπήρε... Είναι ένα δυνατό, διανοητικά τολμηρό βιβλίο».

Prof. Sandor Gilman
Germanic Studies, Cornell University

«Αποτελεί σημαντική συνεισφορά στη σύγχρονη ανθρωπολογία...»

Prof. James Fernandez
Anthropology, University of Chicago

«Διαβάζοντας την *Παλιννόστηση Αισθήσεων* είναι σαν να δοκιμάζεις το πιο απολαυστικό έδεσμα. Νέες γεύσεις, νέοι δρόμοι...»

Prof. Catharine Lutz
Anthropology
University of North Carolina

* Από τα αρχεία του εκδοτικού οίκου The University of Chicago Press.